

Ostatním symbolickým akcentem zamykajícím dzieje literatury dubrownické jest wydanie drukiem jej sztandarowego dzieła, *Osmana Gundulicia*. Kilkakrotne próby podejmowano jeszcze w końcu XVIII wieku, powstawały wówczas obszerne komenarze dotyczące dzieła, próbowano też dopisać brakujące pieśni. Ostatecznie pierwsze dubrownické wydanie z 1826 roku było zasługą Pijerka Sorkočevicia. Rok później ukazała się w Budzie cyrylicka wersja poematu. „Druk *Osmana* zamyka literaturę dubrownicką, która staje się częścią tradycji literackiej i kulturowej” — tym zdaniem autorka kończy swoją monografię.

Na koniec warto dodać, że literatura dubrownicka nie jest w Polsce nieznaną. Główne zasługi położyła w tej kwestii Joanna Rapacka, autorka monografii *Osmana* („Osman” *Ivana Gundulicia. Bunt świata przedstawionego*, Ossolineum 1975), solidnie udokumentowanej i przystępnie napisanej książki *Rzeczpospolita Dubrownicka* (Warszawa 1977), wstępu i opracowania tomu *Dubrownicka liryka miłosna* (Warszawa 1989) poprzedzonego rok wcześniej opublikowanym esejem dołączonym do wyboru przekładów tejsze liryki w „Literaturze na Świecie” (1988/10), a także kilku artykułów zawartych w pośmiertnym tomie *Śródziemnomorze, Europa Środkowa, Balkany. Studia z literatur południowosłowiańskich* (Kraków 2002). Należne miejsce znalazła również literatura dubrownicka w opracowaniach o charakterze podręcznikowym: w *Literaturach narodów Jugosławii* Mariana Jakóbca (1991) i w *Dawnej literaturze serbskiej i dawnej literaturze chrwackiej* Joanny Rapackiej (1993). Szczegółowe i uporządkowane ustalenia zawarte w omówionej wyżej, znakomitej *Historii literatury dubrownickiej* Zlaty Bojović, ze wskazaniem nieznanych wcześniej drobnych *poloników*, otwierają przed polskimi slawistami nowe perspektywy badawcze.

Milica Jakóbiec-Semkowowa

* * *

DOI: 10.19195/0137-1150.164.16

Ivo Harák, *Bávník Josef Suchý*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2014, ss. 158.

Jeden v současnosti a ve své generaci největších znalců české katolicky orientované literatury, bohemista dr. Ivo Harák, vědecko-pedagogický pracovník Pedagogické fakulty UJEP v Ústí nad Labem, vydal v roce 2014 pozoruhodnou monografii o pronásledovaném básníkovi a překladateli (proslulém zejména svými zásluhnými překlady z lužické srbštiny) Josefu Suchém (1. 3. 1923, Lesní Jakubov / u Náměště nad Oslavou/ — 30. 5. 2003, Brno).

Jde přitom o další Harákovu monografii, v níž je věnována pozornost některému ze silné generace spisovatelů narozených kolem roku 1920. Předcházela jí kniha *Bávník a jeho čas* (2012) zasvěcená životu a dílu Zdeňka Rotrekla (1920, Brno — 2013, Brno). Tuto linii je třeba podtrhnout z důvodů uměleckých (oba autoři patřili k výraznému proudu moravské katolické literatury) i mimouměleckých. Rotrekl vedl protikomunistickou odbojovou skupinu, v níž působil i Suchý a která pomáhala při emigraci do Rakouska osobám, pro něž bylo nebezpečné zůstat v komunisty ovládaném Československu. Po Rotreklově zatčení byl zatčen také Suchý, a to během své výuky na Státní dopravní škole v pohraničním městě Valtice (přímo před svými žáky) a tři roky vězňem ve stalinském kriminále. Po propuštění byl povolán do vojenské služby a zařazen na další tři roky k Pomocným technickým praporům (útvary Československé lidové armády, které v letech 1950–1954 působily pro internaci a převýchovu tzv. politicky nespolehlivých osob). Poté se Suchý, absolvent oborů čeština a filozofie na FF MU v Brně, uplatnil již jen v dělnických profesích jako soustružník při výrobě traktorů v brněnské továrně ZKL — Zetor. Teprve v r. 1968 mohl nastoupit do brněnského nakladatelství Blok, kde pracoval jako redaktor až do svého odchodu do důchodu v r. 1983.

Ivo Harák v úvodu své monografie přiznává, že jeho kniha je složena z několika uzavřených studií schopných samostatné existence, ale ve svém úhrnu by měla podat ucelený obraz básnického vývoje Josefa Suchého, „zaznamenat proměny, výšiny i problematická místa poetiky, vystihnout v podstatných rysech jeho tvůrčí profil” (s. 8). Haráka, jako výborného interpreta Suchého poezie (i básnické prózy), zajímá především básníkovo dílo. Méně pozornosti je věnováno svědectvím současníků nebo přátel J. Suchého, protože ty našly své místo — spolu s dalšími pracemi o spisovatelově životě a tvorbě — ve sborníku *Černá a bílá pravda* (2004), jenž vyšel rok po jeho úmrtí. Harák se soustředil především na knižně vydané sbírky J. Suchého, které podává v přehledových studiích věnovaných jednotlivým dekadám básníkova tvůrčího vývoje. Nicméně nejde o mechanické řazení, jelikož tato desetiletí docela dobře vymezují proměny Suchého poetiky. Literárnímu, historickému, společenskému a politickému kontextu se monografista věnuje v menší míře, neboť ten byl poměrně obsáhle a podrobně pojat v monografii o Z. Rotreklovi, vždyť „co platí pro něj, je jistě platné také pro přítele z časů společných tvůrčích počátků” (s. 8) a „zaujatý čtenář celkem snadno si jej ozřejmí četbou Janouškových Dějin české literatury 1945–1989”. Harák okrajově zaznamenává výbory z básnické tvorby J. Suchého, protože se domnívá, že jejich koncepce mohla být v mnohém ovlivněna editorským záměrem a nakladatelskou politikou. Jedna studie v monografii je věnována Suchého prozaické tvorbě (včetně dvou románů určených dětskému čtenáři). Suchého publicistice je zde věnována minimální pozornost, jednak proto, že nebyla dosud edičně zpracována a vydána, jednak ze zřejmého důvodu autora postihnout především básníkův umělecký vývoj. Stejně tak je tomu v případě Suchého obsáhlého překladatelského díla s výjimkou překladů z lužické srbštiny: „Ty jsou jednak výraznou a významnou součástí širší domácí tradice sorabistické (rozsahem v evropském rámci ojedinělé), jednak našly zřetelnou odezvu v jeho vlastních uměleckých snahách (plně bez tohoto kontextu nepochopitelných)” (s. 8).

Zajímavou částí Harákovy monografie je studie stojící na začátku práce, věnovaná deníkům básníkova strýce, katolického kněze Rudolfa Suchého. Tento přítel významného českého spisovatele, značně neortodoxního kněze Jakuba Demla, představuje totiž jak spojnicí k vysočinskému kulturnímu okruhu (včetně tohoto proslulého rodáka z Tasova), tak půdou, v níž jsou ukotveny tvůrčí snahy jeho synovce i jejich inspirační zdroj. Nelze opomenout i výkladově velmi citlivě pojatou studii o básnických prvotinách Suchého (*Žernov*, 1948) a *Snímání (s kříže)* (1947) jeho dalšího generačního druha Ivana Slavíka (1920, Praha — 2002, Hořovice).

Problémově laděné studie v Harákově monografii především usilují z různých úhlů pohledu ozřejmit klíčové okamžiky Suchého tvůrčího vývoje (rovněž srovnáním s texty jeho generačních soupeřů), vysvětlit širší vazby k umělecké a ideové tradici (zde nelze nezpomenout na dílo Jana Zahradníčka, Jana Čepa, pozdního Františka Halase, české existencialisty Jiřího Ortena či Kamila Bednáře a již zmíněného J. Demla, o němž Suchý napsal diplomovou práci *Krajina v díle Jakuba Demla*), nalézt, ohledat a objasnit některá problematická místa, jenž v básníkově tvorbě shledala dobová kritika, literární historiografie a pochopitelně i autor monografie. Pišícímu tyto řádky se pro ilustraci pozoruhodným jeví například Harákův postřeh, že „na rozdíl od tehdy nastupující mladé tvůrčí generace (zejména z okruhu kolem časopisu *Tvár*) a také od některých svých generačních soupeřů (Emila Juliše, Z. Rotrekla, Ludvíka Kundery, blízkých přátel Ladislava Nováka a I. Slavíka) nedochází u Suchého ku zproblematizování signifikantní (týká se vztahu mezi znakem a jím označovaným objektem) a sémantické (týká se vztahu mezi znakem a jeho myšlenkovým odrazem — řekněme: jeho zpředmětněním v recipientově mysli) funkce — tak, jak bylo toto u výše jmenovaných vyvoláno inspirujícím vlivem Skupiny 42 (a Jiřího Koláře najmě) a zprostředkovaně některými z proudů světové moderny (Morgernstern, Hopkins, Apollinaire ad.), ale také negativně ovlivněno sémantickým vyprazdňováním a ideologickým zneužitím básnických emblémů v poezii tak zvaného socialistického realismu” (s. 26).

To jedině, co bych vytknul Harákově poctivé a mistrně napsané práci, je skutečnost, že v rámci jednotlivých studií se opakují některá fakta, která již byla zmíněna dříve. Autor mohl lépe probrat práci *in continuo* a tyto redundance vypustit.

Monografie Ivo Haráka, jenž je sám znamenitým básníkem, o Josefu Suchém (byl to právě on, kdo uvedl autora recenzované knihy do literatury pozváním na jeden ze Svátků lužickosrbské poezie), velkou splátkou dluhu české literární kritiky a historie vůči jednomu z významných proudů v české poezii a jejího složitého vývoje ve 20. století.

Libor Martinek

* * *

DOI: 10.19195/0137-1150.164.17

Martinkovo detailní mapování literatury Českého Těšínska —
Libor Martinek: *Identita v literatuře Těšínska*
Kielce — Opava, STON 2 — Literature & Sciences, 2015, ss. 435.

Libor Martinek, vedoucí kabinetu literárněvědné komparatistiky na Slezské univerzitě v Opavě a mimořádný profesor Vratislavské univerzity působící rovněž na tamním Ústavu slovanské filologie, se dlouhodobě a intenzivně zajímá o českou a polskou literaturu Těšínského Slezska.

Recenzovaná práce *Identita v literatuře Těšínska* představuje sumu jeho dosavadního bádání. Z objemné publikace (434 stran) číší velké úsilí o vytvoření komplexního obrazu vývoje literatury v daném regionu. V Úvodu autor píše, že nejde o „naprosto ucelenou syntézu“, ale spíše o „případové, vzájemně se osvětluující a reflektující studie“ (s. 6). Přesto velká řada kapitol šesti oddílů dohromady skládá syntetický obraz zkoumané problematiky. Práce je rozdělena do tří částí obsahující jednotlivé tematické celky (a jejich početné kapitoly): *Teoreticko-metodologická část* (1. Skupinové identity na českém Těšínsku), *Kulturně historická část* (2. Literatura Těšínska a její pozice na styku kultur; 3. Nástin vývoje literatury Těšínska do roku 1920; 4. Nástin vývoje literatury českého Těšínska v letech 1920–1945; 5. Nástin vývoje literatury Těšínska po roce 1945), *Kulturně sémiotická část* (6. Literatura Těšínska jako literatura pohraničí).

Martinkovo zkoumání se nese ve znamení postmoderní nedůvěry vůči metanaracím („Jako produktivní vidíme výzkum mikronarací“ — s. 7); postmoderní aspekty se prolínají celou monografií. Zřetelně si jich všímáme například při autorově pojednávání intertextuality v díle Renaty Putzlacherové a Bogdana Trojaka. Jak název napovídá, v centru pozornosti se především ocitá výzkum sociálních identit. Martinek v teoretickém vymezování jednotlivých paradigmat osvědčuje znalost filozofických tezí (zejména francouzského existencialismu) a připomíná také slova Václava Bělohorského, že „život současného člověka je životem na hraně kulturních střetů“ (s. 13). Toto vědomí pak autora motivuje k mapování kulturního světa českého Těšínska. Nevěnuje se ovšem identitě pouze v úzkých mantinelech dané lokality, ale vidí ji i v širších souvislostech národních a evropských. Předností díla je Martinkova důkladná znalost kontextu polské literatury. Díky ní se můžeme dočíst o inspiraci rodným krajem v díle mnoha významných polských spisovatelů (A. Mickiewicz, W.S. Reymonta ad.), motivické příbuznosti básně H. Jasiczka se slavným Norwidovým veršem či paralelách poetiky básníků F. Nastulczyka a W. Przewczka. Nechybí zde ani funkčně začleněné vazby na kontext světové literatury, přičemž zvláštní pozornosti se (z teritoriálního pohledu vzato) logicky dostává středoevropské kulturní sféře. Jsou tu nastíněny možné vlivy Georga Trakla na poezii Przewczka, adekvátně vyznívá i zmínka o pocitu vydědění lidí a literárních postav z oblastí pohraničí, jenž je zde reflektován i na pozadí kanonických textů německé literatury — děl Güntera Grasse (protagonista Oskar Matzerath z *Plechového bubínku*) či Siegfrieda Lenze. Velmi ústojně v monografii působí připomenutí konceptů střední Evropy v chápání Milana Kundery, Czesława Miłosze a Grzegorza Dziańskiego. Přispívají k nahlížení písemnictví Těšínska jako literatury pohraničí v širším rámci.